

INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA TALABALARNING MUSTAQIL TA'LIM FAOLIYATINI SAMARALI TASHKIL ETISH

Smetova Jumabiyke Hamidullaevna

Toshkent amaliy fanlar universiteti Pedagogika kafedrası katta o'qituvchisi

e-mail: smetova922@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada innovatsion yondashuvlar asosida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etish, fan bo'yicha o'zlashtirilgan bilimlarni mustahkamlash, boyitish, amaliy ko'nikma va malakalarni takomillashtirish, axborot bilan ishlash, o'z-o'zini rivojlantirish, va mustaqil ta'lim topshiriqlarini tuzish usullari va yondashuvlari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: Mustaqil ta'lim, innovatsiya kompetensiya, texnologiya, shakl, usul, interaktiv, faoliyat, axborot, bilim, ko'nikma, ijodkorlik.

KIRISH

Bugungi ta'lim jarayonida "bilim berish" emas, balki talabani o'zi izlanadigan, mustaqil fikrlaydigan va o'z bilimini amalda qo'llaydigan shaxsga aylantirish kuchli e'tibor markaziga qo'yilmoqda. Innovatsion yondashuvlar aynan shu jarayonda – talabaning mustaqil ta'lim faoliyatini samarali tashkil etishda kalit vazifani bajaradi.

Innovatsion yondashuvlar — bu ta'lim jarayonida yangi g'oyalar, zamonaviy texnologiyalar, samarali metod va vositalarni joriy etish orqali faoliyatni yanada samarali, qiziqarli va natijador tashkil etishga qaratilgan yondashuvlardir. Innovatsion yondashuvlar — an'anaviy usullardan farqli ravishda, yangilikka asoslangan, shaxsga yo'naltirilgan va natijaga xizmat qiluvchi pedagogik yechimlar majmuasidir.

MASALANING QO'YILISHI

Ta'limdagi asosiy belgilari: Interaktiv metodlardan foydalanish, raqamli texnologiyalarni qo'llash, ijodkorlik va mustaqil fikrlashni rivojlantirish, amaliy va kompetensiyaga yo'naltirilganlik. Misollar: Teskari sinf (Flipped classroom), loyiha va muammoli ta'lim, Gamifikatsiya, onlayn va aralash ta'lim, adaptive (moslashuvchan) o'qitish.

YECHISH USULI

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish, talabalarni faol, mustaqil va raqobatbardosh shaxs sifatida shakllantirishga xizmat qiladi. Mustaqil ta'lim faoliyatining, mohiyati va ahamiyati:

Mustaqil ta'lim faoliyati — bu talabaning o'quv jarayonida: ma'lumot to'plashi, analiz qilishi, yechim topishi, natijalarni baholashi jarayonini o'z zimmasiga oladigan faol o'rganish uslubidir. Ahamiyati shundaki, fikrlash mustaqilligini rivojlantiradi, ijodkorlik va tadqiqotchilik ko'nikmalarini oshiradi, vaqtni rejalashtirish hamda resurslardan samarali foydalanish malakasini shakllantiradi, hayotga mos, amaliy bilim beradi.

NATIJALAR VA NAMUNALAR

Pedagogik nazariyada mustaqil ta'lim — bu ta'lim oluvchining o'z-o'zini boshqarish, o'zini rivojlantirish va refleksiya asosida bilim, ko'nikma hamda kompetensiyalarni egallash jarayonidir. Mustaqil ta'lim: shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan, natijaga yo'naltirilgan pedagogik jarayondir.

Innovatsion yondashuv — ta'lim jarayonida yangi pedagogik g'oyalar, texnologiyalar, metodlar va vositalarni tizimli qo'llash orqali ta'lim samaradorligini oshirishga qaratilgan

metodologik yo‘nalishdir. Innovatsionlik: yangilikni joriy etish, ijodiy yondashuv, moslashuvchanlik, samaradorlik bilan belgilanadi.

Mustaqil ta‘limga innovatsion yondashuvning metodologik asoslari. Falsafiy-metodologik asoslar, gumanistik falsafa – shaxs erkinligi va faolligini e‘tirof etadi, konstruktivizm – bilim talaba tomonidan mustaqil “quriladi”, pragmatizm – bilimning amaliy ahamiyatini ustuvor qo‘yadi.

Umumpedagogik yondashuvlar. Mustaqil ta‘limni innovatsion tashkil etishda quyidagi yondashuvlar metodologik tayanch hisoblanadi:

- Shaxsga yo‘naltirilgan yondashuv
- Talabaning individual imkoniyatlari, ehtiyojlari va qiziqishlari inobatga olinadi.
- Faoliyatga yo‘naltirilgan yondashuv
- Bilim faoliyat jarayonida egallanadi.

Kompetensiyaviy yondashuv: bilim + ko‘nikma + munosabat = kompetensiya.

Tizimli yondashuv: Mustaqil ta‘lim yagona pedagogik tizim sifatida ko‘riladi.

Psixologik-metodologik asoslar: L.S. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi nazariyasi, A.Banduraning o‘z-o‘zini boshqarish konsepsiyasi, motivatsiyaning ichki omillari (Deci–Ryan nazariyasi), refleksiya va metakognitiv kompetensiyalar.

Ushbu nazariyalar mustaqil ta‘limda:ichki motivatsiyani kuchaytiradi, o‘zini nazorat qilishni rivojlantiradi, mas’uliyatni shakllantiradi.

Innovatsion metodlar (metodologik jihatdan), Muammoli ta‘lim metodi, Talaba bilimni tayyor shaklda emas, muammo yechish jarayonida egallaydi.

Loyiha metodi: Mustaqil rejalashtirish, izlanish, tahlil va natijani himoya qilishni ta‘minlaydi.

Tadqiqot (izlanish) metodi: Ilmiy tafakkur, tanqidiy fikrlash va ijodiy yondashuvni rivojlantiradi.

Raqamli ta‘lim texnologiyalari: LMS tizimlari, onlayn resurslar, virtual muhitlar.

Mustaqil ta‘limni tashkil etishning metodologik tamoyillari: ongli va faol ishtirok tamoyili, individuallashtirish va differentsiatsiya, uzluksizlik va tizimlilik, refleksiya va teskari aloqa,

O‘qituvchining metodologik roli, Innovatsion yondashuvda o‘qituvchi:

fasilitator;

konsultant;

metodik dizayner;

baholovchi emas, rivojlantiruvchi subyekt sifatida namoyon bo‘ladi.

Mustaqil ta‘limga innovatsion yondashuv: zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo‘nalishi, shaxsiy va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishning metodologik asosi, ta‘lim sifatini oshirishning muhim omilidir.

Innovatsion yondashuvlar — bu ta‘lim jarayoniga zamonaviy pedagogik, axborot-kommunikatsiya hamda metodik yechimlarni joriy etishdir. Ular mustaqil ta‘limni:

- Interaktiv
- shaxsga yo‘naltirilgan
- samarali
- o‘lchanadigan holga keltiradi.

Jadvallar. Bu yondashuvlar nafaqat vosita, balki ta‘lim sifati garovidir. Talabalarining mustaqil ta‘lim faoliyatini tashkil etishda innovatsion yondashuvlar:

1. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT). LMS (Learning Management Systems): Moodle, Google Classroom, Canva bu platformalar orqali: topshiriqlar beriladi, testlar olinadi, talaba yutuqlari qayd etiladi. Onlayn resurslar: Coursera, edX, YouTube, Khan Academy, Raqamli portfel (e-portfolio): talaba o‘z ijodiy ishlari, loyihalari, natijalarini elektron shaklda saqlaydi va baholaydi. Natija: talaba nafaqat bilim oladi, balki raqamli malakalarni ham egallaydi.

2. Teskari sinf (Flipped Classroom). An'anaviy metoddan farqli: nazariya uydagi mustaqil o'rganilishi, amaliy mashg'ulotlar esa auditoriyada o'tiladi. dars vaqti samarali ishlatiladi, muammoli masalalar bo'yicha muloqot kuchayadi.

3. Muammoli ta'lim va loyihaviy faoliyat: Talabaga oddiy topshiriq o'rniga real hayotiy muammo beriladi. U uni tahlil qiladi, yechim ishlab chiqadi, natijani taqdim etadi. tahliliy fikrlashni, ijodkorlikni, guruhda ishlashni rivojlantiradi.

4. Gamifikatsiya (o'yin elementlarini qo'llash). Ball tizimi, badge (belgi), leaderboard. bu elementlar mustaqil o'qishni qiziqarli qiladi. Masalan: har bir muvaffaqiyatli topshiriq uchun badge, reyting jamlanmasi orqali motivatsiya. o'rganishga ichki rag'bat ortadi.

5. Adaptive (moslashuvchan) o'qitish, Talabaning darajasiga mos algoritmlar, Har bir talaba uchun individual yo'l xaritasi, bu yondashuv orqali har bir talabaga to'g'ri vaqtda to'g'ri vazifa taqdim etiladi.

Talabaning mustaqil ta'lim jarayoni bosqichlari

Maqsad qo'yish: nimaga o'rganish kerak?

Resurslarni aniqlash: kitoblar, video, LMS, ekspertlar

Reja tuzish: vaqt, vazifalar, natija

Ijro etish: izlanish, mashqlar, loyiha

O'zini baholash: test, prezentatsiya, refleksiya

Tashqi baholash: o'qituvchi yoki mentor tomonidan feedback

Talaba va o'qituvchi rollarining o'zgarishi

Talaba:

faol izlovchi,

o'z ustida ishlovchi,

reflektiv shaxs.

O'qituvchi:

yo'naltiruvchi,

mentor,

ko'makchi,

baholovchi emas, balki qo'llab-quvvatlovchi.

Mustaqil ta'limning samaradorligini baholash mezonlari: o'quv natijalari barqarorligi, e-portfolio yutuqlari, loyiha sifatleri, jamoaviy ishlash ko'nikmasi, ta'lim jarayonida texnologiya qo'llanishi.

Amaliy misollar

talabalar onlayn kurs orqali yangi dasturlash tilini o'rganadi → loyiha yozadi → e-portfolioga joylaydi.

teskari sinf asosida matematika nazariyasi uydagi videolarda o'rganiladi, auditoriyada esa real masalalar yechiladi.

XULOSA

Innovatsion yondashuvlar — bu faqat texnologiya emas, balki pedagogik falsafa:

talaba markazida bo'lgan ta'lim, mustaqil fikrlash va ijodkorlikni rag'batlantiradigan muhit, real dunyo muammolarini hal etishga yo'naltirilgan jarayon. Bu yondashuvlar asosida tashkil etilgan mustaqil ta'lim — samarali, chuqur, kompetensiyaga asoslangan va kelajak kasblariga tayyorlovchi jarayondir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida. 2017 yil 7 fevral. PF-4947-son.

2. Djon Dyui. Obshestvo i yego problemi John Dewey. The Public and its Problems. Denver, 1927. / Dj. Dyui. Obshestvo i yego problemi. — Perevod s angliyskogo: I. I. Myurberg, A. B. Tolstov, Ye. N. Kosilova. — M., 2002.
3. Skatkin M.N. Problemi sovremennoy didaktiki. - M.: Pedagogika, 1984. –108.
4. Leontev A.N. Problemi razvitiya psixiki. – M.: Pedagogika, 1972. -576 s
5. O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi. 8-tom. –T., 2004. 270 –bet
6. Bordovskaya N., Reyan A. Pedagogika. –SanktPeterburg, 2001. –S.32
7. Vigotskiy L.S.Pedagogicheskaya psixologiya/ Pod.red.V.V.Davidova, M.: Pedagogika, 1991-480s.
8. Markova A.K. Psixologiya usvoeniya yazika kak sredstva obsheniya - M.: Pedagogika, 1974.–239 s.
9. Muslimov N.A. Kasb ta’limi o‘qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy metodik asoslari. Diss. ... ped. fan. dokt. – T.: 2007. – 315 b.